

Kurdistana Sor Yan Perçeyê 5'an

Rêzan Mad

Di kirîza çareseriyê pirsgrêka gelê Kurd de, gellek fakterên kêmtên zanîn, û ne tenê di sînore dewletekê de an jî bi netewyekê re girêdayî ye, ji ber ku him fakterên herêmî, him jî Cîhanî hildigire. Yek ji sedemên ku çareseriyê dixê, ev e ku ji ber bûyerên şidet û bazirganiyê her wiha rewşa jêografîk, kurdan jiyana Koçberiyê dimeşand, bi demsalan an jî girêdayî guhertinên hawîrdorê cîh û warê xwe diguhertin.

Di sedsala 16–17'an de li Rojhilatê Kurdistanê hejmarekî Kurd derbazî cihê niha yê Turkmenistanê bûn. Li sedsala 18'an de jî Koçekî zêde li Bakûrê Kurdistanê ji ber zordariya Osmanîyan bi rêya Gilîdaxê ber bi Ermenistanê ve koçber bûne. Rewşa Koçberiyê her dem bi ahengekî bi hawîrdorê re dijiya. Lê şoreşa Bolşevîk 1917-1922'an dema xwe li çarenivîsa gelan xist û ne tenê nehişt sînore jiyane, hemû regekî nû werbigire, ji ber ku bandora xwe di Cîhanê de da hîskirin. Ligel hemû milletên Soviyetê, Kurd jî wek kêmtewekê bû xwediyê wê derfetê ku statûyek fermî werbigire.

Di 16'ê Tîrmeha 1923'an de, Komîteya Navendî a Soviyetê bi înzeya Kîrîov li Karabaxa çiya, herêmek bi navê Kurdistana Sor bi fermî nasî (Bi Payîtexta Laçîn).

Berpirsiyarê Komîteya Navendî a Kurdistanê Hûsû Hacıyof bû. Saziyên perwerdeyî, weşan û çapemenî bi zimanê dayîkê ava bûn. Lê her wek hemû carên din Kurd bûne goriyê siyaseta hundur û derve. Ji ber serhildana Bakûrê Kurdistanê, her wiha têkilî û dengeyên navbera Soviyet û Turkiyê, dewletên herêmê ew Kurdistana Serxwe bi xeter û asteng dîtin û piştî 7 salan di 1930'ê de ji

holê rakirin û dawî bi Kurdistana Serbixwe hat.

Di sala 1937-1938'an de, Stalîn operasyonên paqijkirinê dest pê kiriin, sirgûnî û gulebaran rêbazên esasî yên pêkanîna wê bûn. Kurd ji wê demê ligel kêmtewên din sirgûnî Asyaya Navîn hatin kirin. Ligel şerê Cîhanî yê duyemîn ku Soviyetê serkeftin bidest xist, rewşa kurdan li Soviyetê nehat guhertin û di bingeh de hemû

saziyên çandî, perwerdeyî bi zimanê dayîkê hatin qedexekirin. Yanî nasîna Neteweya Kurd fermî nebû.

Car din, dawîya salên 80' ê û destpêka salên 90'î de ku Soviyet ber bi têkçûyîna ve diçû, pîrsa Kurdan car din

bi awayekî germ derket holê, bi taybet ji nû ve dane naskirina Kurdistana SOR. Bi vê yekê saziyên mezin wek YEKBÛN ku hemû Kurdên Soviyetê di nava xwe de hildigirt, di bin rêberiya Wekîl Mûstefayof de mijûl dibû.

Cûda cûda hewldan pêşketin, bi meş, name û mîtingan ku dixwestin vê pîrsê car din bidin diyarkirin. Heta

ji M.S. Gorbaçof re ku Serokê Soviyetê bû ev yek dane diyarkirin.

Di Mayîsa sala 1991'an Gorbaçov vê hewldana ji nû ve avakirina Kurdistana SOR destek dîke û silavê xwe ji Kurdan re dişîne. Em dizanin ku di dawîya sala 1991'an de, bi fermî dawî li Împîratoriyeta Cîhanî a Soviyetê hat. Lê Kurdan xebatên xwe ranewestandin.

Tê zanîn di şerê Azerî û Ermenîyan de, li Herêmê kavilkarî û texrîbatên mezin çêbûn. Herwiha di herdu milan de jî Kurdan di şer de cihê xwe girtin, yanî şerê birakujiyê jî bû qismet û nesîba Kurdan. Yanî bi dara zorê ji D.R(11)